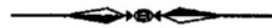

לתלות, ולא ביוה"כ לכפר, ולא בייסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר (ישעיה כ"ב, י"ד): ונגלה באזני ה' צבקות אם יכופר העוון הזה כם עד תמותון וכו', הרי דדרשו מקרא זה לענין חילול ה' שהוא חמור מחייבי כריתות וחייבי מיתות בי"ד, והכא דרשוהו במי שאינו משתתף בצער הציבור. אכן לפי המבואר, טעם החומרא דהפורש מן הציבור כשהציבור שרוי בצער הוא משום דאינו משתף בצערו גם צער השכינה כביכול, ולכן מונח בזה חילול ה', ולכן עונשו חמור כחילול ה' שאינו מתכפר אלא במיתה. והדבר מבהיל כד מאד להתבונן בגודל החובה להצטער בצער הציבור בב' הבחינות הנ"ל.

כביכול אני שותף בצערך, ע"כ. וכן אמרו (סנהדרין מ"ז, א'): "בשעה שאדם מצטער שכינה מה אומרת? - קלני מראשי קלני מזרועי". ולכן בהשתתפות בצער הציבור צריך גם לשתף שם שמים בצערו, כמה הוא יתברך בצער ממצב ישראל בכלל ובפרט.

^[224]

ולפי"ז יתכן ליישב מה שאמרו בגמרא (תענית י"א, א'): "תניא, בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפשי, ואם עושה כן - עליו הכתוב אומר (ישעיה כ"ב, י"ג): והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן, אכול בשר ושתות יין, אכול ושתו כי מחר נמות". והנה בגמ' (יומא פ"ו, א') אמרו: "אבל מי שיש חילול ה' בידו, אין לו כח בתשובה

משה משנקרא איש מצרי נקרא איש האלקים

איש מצרי הצילנו מיד הרועים (ב', י"ט)

"אמר רבי זרכיה, חז"ז היה משה מנח, נח משנקרא איש לדיק - נקרא איש האדמה, חז"ל משה משנקרא איש מנרי - נקרא איש האלקים".
(בראשית רבה ל"ו, ג)

והנה התביעה על נח, ומה שנקרא איש האדמה, היתה על שהתחיל בנטיעת כרם, שגם אחרי מדרגותיו הגדולות - שניצלה הבריאיה על ידו ובצדקתו, ואחרי כל החסד שעשו נח ובני

והיינו דרצון השי"ת הוא שהאדם יהיה במצב של עליה בלתי פוסקת, לא להסתפק במדרגותיו והשגותיו - אף אם הן גבוהות ועליונות, רק תמיד לעלות עוד ועוד.

ועמלו, ולא בא לידי מחשבה והרהור דכבר עשה את המוטל עליו - אלא תמיד היה בעיניו כמו שעומד בהתחלה.

ובאמת כי כל העמל, וכל המעשים שאדם עושה, ואפילו מעשים

גדולים ביותר - אין זה נתינה מצד האדם, וכמי שמשלם את חובו, שיש לו מקום למחשבה שכבר יצא ידי חובתו ופרע את חובו, ומתי יעשה לביתו, אלא זוהי מציאות החיים, דעבודת השי"ת והעליה הרוחנית הם עצם החיים, כי הם חיינו,

^{מ"ב 123457}

ואין מציאות חיים אחרת, וכל עניני החומר ונסיונות החיים הם אמצעים שעל ידם יושגו החיים האמתיים, דעמל תורה ועבודת השי"ת הם דווקא במציאות זו של נסיונות, וכל מציאות עוה"ז היא רק לתכלית תורה ועבודת השם [וידוע דהגר"א ז"ל לפני פטירתו אמר: כמה קשה ליפרד מזה העולם, שבמצוה קלה דציצית זוכים ורואים פני השכינה], ואחרי שזהו החיים בעצם - הרי לא יתכן שיחשוב: "די לי במה שהשגתי", כשם שלא יתכן שהאדם בעודו בכוחותיו יחשוב: "די לי במה שחייתי עד עכשיו ולמה לי עוד חיים".

ועוד, דהנה פירשו חז"ל (ילקוט וזאת הברכה) דנקרא איש האלקים ש"הכריע על

מדת הדין, הקב"ה אמר: אכנו בדבר, ומשה אמר: "סלח נא וכו' - ויאמר ה' סלחתי כדברך וכו'. אמר ר"ל אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כשם שאדם גוזר על אשתו ועושה - כך הקב"ה, משה גוזר עליו - ועושה", ע"כ, דמדרגתו של משה היתה כי אין לו משלו כלום, כי עבד נאמן קראת

ביתו במשך כל זמן היותם בתיבה - דשינה בעיניהם לא ראו, ושמשו את כל החיה והבהמה - מ"מ היתה תביעה גדולה כ"כ. ואף שבצאתם מהתיבה הרי היה מחובתם לעשות למען ישוב העולם מחדש, מ"מ נתבע על שהקדים נטיעת כרם. שאף שגם בזה הרי היתה ודאי כוונתו לצורך עבודה, להקרבת נסכים [דהרי למד נח תורה וידע גם דין נסכים, ואף דאין דין נסכים בקרבנות ב"נ אחרי מתן תורה, אך הרי גם על הקרבנות שהקריב לא נצטווה], וגם מצד שהיין משמח, והרי היה העולם שממה וזקוקים היו לשמחה, אך מ"מ בהקדמת נטיעת הכרם מעורבת היתה כוונה חומרית, והמציאות של עניני החיים - מלבד עבודת השם - הם בעצמותם ירידה לאדם, וע"כ נשתנה כינויו בתורה ל"איש האדמה" במקום "איש צדיק".

וגם אמרו ז"ל (בר"ר ל"ו, ג): "ויחל - שנעשה חולין", אף שגם אז עדיין נשאר נביא, ודבריו אודות עתידות הבריאה בנוגע לתולדות שם חם ויפת נכתבו בתורה ונתקיימו, ויהיו קיימים כל ימות עולם, אך מ"מ היתה כאן ירידה, וממנה נגרם קלקול גדול לחלק מהבריאה ונתקלל כנען בעבודתו.

אבל במשה לעומת זאת - "חביב משה" - שהיה תמיד במצב של עליה, ואחרי שנקרא "איש מצרי", שגם אז היה במדרגת נבואה למעלה מכל, ואחרי כל המורא הגדול והיד החזקה ולכל האותות והמופתים שעשה לעיני כל ישראל, ושניתנה תורה על ידו, לא פסקה עלייתו

לו, עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, וכל מה שקנה עבד - קנה רבו, וזה ענין "ונחנו מה" (שמות ט"ז, ז), היינו כלום ממש, ומה"ט היתה נבואתו באספקלריא המאירה, דלא היתה שום חציצה מכוחות נפשו, כי לא ייחס לעצמו שום מציאות, "ונחנו מה", כלום ממש, ומחמת דרגה זו - במדה כנגד מדה - נעשה בעלים על הכל, וכיון ד"נחנו מה", הרי לא נתן כלום משלו, ובאמת הכל שלו כי ההנהגה הרי נקבעת לפי מעשי האדם.

וזהו שאמרו (ברכות י', ב'): "התולה בזכות עצמו - תולין לו בזכות אחרים", כבחזקיה שביקש בזכות עצמו והשיבו לו: "למעני ולמען דוד עבדי" (מלכים ב' כ', ו), "והתולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו" - דמשה ביקש בזכות אבות - ותלו לו בזכות עצמו, שנאמר (תהלים ק"ו, כ"ג): "לולי משה בחירו עמד בפרץ", כי אחרי שאין לו כלום משל עצמו הרי באמת הכל שלו, ומשום הכי לא שייכא אצל משה שום החזקת טובה לעצמו, וממילא לא שייכא שום הסתפקות והפסקה בעבודת השם.

והנה כתיב (דברים ל"ד, י"ב): "ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל", ואז"ל בספרי דקאי אשבירת הלוחות, והיינו דיש "מורא גדול" בשבירת הלוחות, דהלא כל הבריאה כולה לא נבראה אלא עבור מתן תורה ומתן הלוחות, ולפום מה דעביד ק"ו שלא לתת התורה לישראל - א"כ יכולה הבריאה כולה לחזור לתוהו ובוהו. ועוד דנמצא דביטל מעשי

הקב"ה, ד"הלוחות מעשה אלקים המה", והחזיר לבטלה המעמד הנבחר, ובאמת יש להתבונן דהלא יש הרגש באדם לחוס על מעשי ידיו, ואמאי לא ביקש משה שמא יש מוצא אחר? ואמאי לא שאל את פי הקב"ה? וכמו בכ"מ שאמר: "עמדו ואשמעה" (במדבר ט', ח) [אך בזה י"ל דהלא נאמר לו רד מגדולתך, וא"כ לא היתה לו אז המדרגה של "עמדו ואשמעה", שכנראה היא קשורה במדרגת פנים אל פנים], אך הענין המונח בזה הוא שלא היה למשה שום עצמיות כלל וכלל, ולא היה שייך שום דבר שישחד ההכרה, גם מצד ענינו הרוחני לא היתה שייכת אצלו נקודה עצמית, ובוה עשה את המורא הגדול לעיני כל ישראל.

וכן מצינו בדוד שהקדיש לבנין ביהמ"ק אלף אלפים ככר זהב, כמפורש בקראי, ואמר (דח"א כ"ב, י"ד): "והנה בעיני הכינותי וגו'", ומבואר בירושלמי (פאה פ"ד הל"א) שהקדיש ראשון ראשון הבא לידו, שתהא מנחת עני שחביבה יותר, והיתה ההכנה בחסידות גדולה ובקדושה נוראה למאד - ולבסוף לא בנו מהם את ביהמ"ק, רק הכניסום לאוצר בית ה', כי כך ציוה דוד, שראה שהבית עתיד ליחרב, וחשש שמא יאמרו העכו"ם שנתגבר כח ע"ז שלהם ונקמו נקמתם [כי הזהב היה מה שכבש מהעכו"ם], ויהא חילול שם שמים בזה. הרי שבגלל חשש רחוק שמא יאמרו הגויים - ויתר על הזכות הגדולה שייבנה ביהמ"ק מהקדשו, ולא היה משוחד כלל מעבודתו הכבירה והקדושה שהשקיע בזה, ומשום דלא ייחס חשיבות לעצמיותו כי גם

מצרכיו וממאוייו, למלא החובה לבוראו, אלא אדרבה, מקבל הטובה האמיתית שכדאית בשבילה כל הבריאה, כי זה כל האדם. ויהא מלא הכרת הטוב להשי"ת אשר קרבנו לעבודתו, ורוצה בעבודתנו ושמושינו לפניו - שהוא הטוב האמיתי והנצחי.

הוא היה בדרגה של "עבד", "דוד עבדי" (ש"ב ג', י"ח; ובכ"מ), דאין לו משלו כלום, והכל שייך לרבו.

אח"ח 1234567

וצריך האדם להשריש בתוכו, ולאמת אצלו ההכרה, כי טעות גדולה טועה האדם בחושבו שהוא מותר משלו,

המעט ממך רב אצלו

ויאמר משה אסורה נא ואראה וגו', וירא ה' כי סר לראות (ג', ג' - ד')

אוצר החכמה

"אסורה נא ואראה, ר' יוחנן אמר: ה' פסיעות פסע צאותה שעה. ר"ט בן לקיש אמר: הפך פניו והציט, שנאמר וירא ה' כי סר לראות וכו'. א"ר ילחק: מהו כי סר לראות? אמר הקצ"ה: סר וזעף הוא זה לראות בצערן של ישראל במלרים, לפיכך ראוי להיות רועה עליהן, מיד - ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה". (שמ"ר ב', ו')

למדנו בזה, דאף שהיה משה רבינו מוכן לנבואה ומתוקן להיות גואל ישראל, אכן, בנבואה הראשונה של הגאולה היה חסר עדיין השתדלות קלה מצידו, כמו ה' פסיעות לר' יוחנן או עיקום צוארו לר"ל. ואף שכבר נעשו על ידו ענינים גדולים כמ"ש וירא בסבלותם, וכל עניני שלימות, וכמו כן מסר נפשו לסכנה כשראה את המצרי מכה איש מאחיו, אכן חסרה עדיין נקודה קלה כזאת [שלא היתה ח"ו סקרנות, אלא בקשה לידע דרכי ומעשי ה'], ואילולי התנועה הזאת היתה הנבואה מעוכבת

עכשיו. ויש ללמוד מזה לימוד גדול ונורא, כי אף אחרי יגיעות גדולות ונסיונות, עד כמה התרשלות קטנה עלולה להסיר טובה רוחנית גדולה, כמו נבואה. ובאמת דברי חז"ל אלו מדוייקים בלשון הפסוק, דכתיב: "ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה וגו'", ומסיים ע"ז: "וירא ה' כי סר לראות", אשר לכאורה מיותר הוא. אך אשמועינן כנ"ל, שאילולי שנצטער לידע - לא היה נגלה אליו, ואף שהמכוון בכל המראה היה הנבואה למשה רבינו.

ונמצינו למדים כמה כח ההתרשלות אפילו קלה, ומה יכולה ההתרשלות למנוע מהאדם.

וכן לענין תורה משלו חז"ל (שהש"ר א', ח'): "א"ר חנינא: לבאר עמוקה מלאה מים, והיו מימיה צוננים ומתוקים וטובים, ולא היתה בריה יכולה לשתות ממנה, בא אדם אחד וספק לה חבל בחבל משיחא

אה"ח"ח 1234567

במשיחא, ודלה ממנה ושתה - התחילו הכל דולין ושותין. כך מדבר לדבר, ממשל למשל, עמד שלמה על סודה של תורה וכו', והיינו דבתורה משלו לדולה מים עמוקים דצריך לקשור חוליא בחוליא שלשלת בשלשלת, והרי אם תחסר חוליא אחת - הרי לא יגיע למים, וזוהי הסיבה שכל חוליא ונקודה קלה חשובה להגיע לתכלית.

אמונה ובחירה

ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו וגו', לא ידעתי את ה' וגו' (ה', ב')

אותם ע"י התבוננות בכריאה בכל פרטיה, ומושגים הם ממש מכל המציאות ומסדר העולם, וגם ע"י התבוננות האדם בו בעצמו, בבחינת "מבשרי אחזה אלוה" (איוב י"ט, כ"ו), וביחוד מענין הדעת וכוחות הנפש שאינם תלויים בחומר, וגם מהנהגת הקב"ה עם כאו"א.

אכן, אף שהיסודות ברורים ומאומתים בתכלית הברירות יותר מהכרת החושים, מ"מ גם בזה ניתנה בחירה לאדם, ויכול הוא להביא את עצמו למצב שלא יכיר בזה, ואף כי אין מקום לטעות מצד השכל וההכרה, אך כמו שנברא חולי של שטות וסילוק השכל באדם שהוא כעיורון ממש - כך בנוגע לענין

הנה פרעה עשה עצמו אלוה, וכמו שאמר: "לי יאורי ואני עשיתיני" (יחזקאל כ"ט, ג). והנה באמת הדבר ראוי להתבוננות, דהרי האמונה בהשי"ת מבוררת וגלויה בתכלית הבירור האפשרי, וכבר אמרו משמו של הסבא מקעלם ז"ל, שאמר כי כן הוטבע בכריאה, שכל דבר הנצרך יותר לאדם מצוי הוא יותר בכל מקום והשגתו קלה ביותר, וכמו האויר שהוא הנצרך ביותר לאדם - הרי הוא מצוי בכל מקום והשגתו קלה מאד. וכן הוא גם בענינים הרוחניים, דהאמונה היא הנצרכת ביותר לאדם, דהיא יסוד הכל, וצדיק באמונתו יחיה, וע"כ יסוד האמונה והידיעות הכלליות שבה קלים להשיגם, כי מוכרחים הם בתכלית ההכרח, ומשיגים